

Notulen van de algemene vergadering van de Nederlandse Juristen-Vereniging, gehouden op 9 juni 2017 te Den Bosch

De vergadering wordt voorgezeten door de voorzitter van de NJV, Jaap Hoekstra.

Huishoudelijk gedeelte

1) Opening door de voorzitter

De voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom.

2) Benoeming nieuwe bestuursleden

De bestuursleden Lieke Coenraad, Matthias Borger en Jaap Hoekstra treden na de jaarvergadering af. De voorzitter dankt namens de vereniging Lieke Coenraad en Matthias Borger voor de vervulling van hun bestuursfuncties.

Tot nieuwe bestuursleden worden benoemd: Friederike van der Jagt, Jaap Polak en Michel Vols.

Het komende verenigingsjaar zal Bas Kortmann als voorzitter en Jessica Hoitink als vicevoorzitter optreden.

3) Jaarverslag 2016

Het jaarverslag en het financieel verslag (jaarrekening), inhoudende de rekening en verantwoording over het jaar 2016, worden goedgekeurd. Aan het bestuur wordt terzake decharge verleend over het jaar 2016.

4) Benoeming kascommissie

Ale Holsbrink treedt na de jaarverga-

dering af als lid van de kascommissie. Adriaan de Buck wordt herbenoemd als lid van de kascommissie. Voorts wordt Christian Huiskes benoemd tot nieuw lid van de kascommissie. De voorzitter dankt namens de vereniging Ale Holsbrink en Adriaan de Buck voor hun werkzaamheden voor de kascommissie in het afgelopen jaar.

5) Benoeming nieuwe secretaris-penningmeester

Ton Bijloos treedt na de jaarvergadering af als secretaris-penningmeester. Kitty Lieverse wordt benoemd als nieuwe secretaris-penningmeester. De voorzitter dankt namens de vereniging Ton Bijloos voor de vervulling van de functie van secretaris-penningmeester.

6) Jaarvergadering 2018

De volgende algemene vergadering zal worden gehouden op vrijdag 8 juni 2018 te Amsterdam. Het onderwerp is: de initiële en postinitiële juridische opleidingen. De preadviezen worden opgesteld door Margreet Ahsmann, Birgit Snijder, Hanny

Elzinga, Jaap Winter, Jonathan Soeharno, Bert Niemeijer, Karel Kraan en Freek Schols.

7) Mededelingen

Er wordt mededeling van gedaan dat de handelingen van de jaarvergadering niet langer in afzonderlijke boekvorm zullen worden uitgegeven. In plaats daarvan zal in het NJB een verslag van het inhoudelijke gedeelte van de jaarvergadering worden opgenomen. De vergadering neemt dat voor kennisgeving aan.

Teneinde de vermindering en de vergrijzing van het ledenbestand tegen te gaan roept de voorzitter de aanwezigen op actief nieuwe leden te verwerven. Thans loopt een actie waarbij het eerste jaar van het lidmaatschap gratis is.

8) Rondvraag en sluiting

Er zijn geen vragen of opmerkingen.

De voorzitter sluit het huishoudelijk gedeelte van de vergadering.

Inhoudelijk gedeelte

De voorzitter, Jaap Hoekstra, spreekt zijn jaarrede uit.

Vervolgens wordt plenair en in deelgroepen onder voorzitterschap van respectievelijk Ybo Buruma, Ivo Giesen en Reinier van Zutphen beraadslaagd over de preadviezen – met de titel: afscheid van de klassieke procedure? – van de hand Renée Kool, Lie-

ke Coenraad, Peter Ingelse, Bart Jan van Ettehoven, Bert Marseille en Jan Crijns. Tijdens het plenaire gedeelte houdt Marc Loth een referaat over de preadviezen.

Over de bij de preadviezen behorende algemene stellingen wordt tweemaal plenair gestemd: een keer halverwege de plenaire ochtendsessie

en een keer aan het einde van de plenaire middagsessie.

Algemene stellingen behorende bij de preadviezen

- 1) Alle geschillen moeten voor de rechter kunnen worden afgehandeld.

Toelichting

Geschillen¹ kunnen worden beslecht door de gewone rechter en op andere wijze. De keuze zou afhankelijk moeten zijn van hetgeen gezien vanuit het rechtstatelijk perspectief en vanuit het perspectief van de betrokkenen het meest passend is. Het rechtstatelijk perspectief eist dat er altijd een weg naar de gewone rechter is. Die weg is te vaak te ontoegankelijk; dat is onaanvaardbaar. Omgekeerd behandelt de rechter nogal eens geschillen die, gelet op de betrokken belangen, baat zouden hebben bij een andere wijze van beslechting, zonder dat rechtstatelijk iets zich daartegen verzet.

Stemming

Deze stellingen worden door een overgrote meerderheid onderschreven; 71% geeft tijdens de eerste stemming aan het hiermee eens te zijn. Tijdens de tweede stemming wordt dit percentage vergroot naar 83%.

- 2) Te veel geschillen die een rechter verdienen, bereiken de rechter niet. Te veel geschillen die rechters krijgen voorgelegd, hadden een oplossing buiten hem om verdiend.

Toelichting: zie onder stelling 1

Stemming

Deze stellingen worden door een overgrote meerderheid onderschreven; tijdens de eerste stemming geeft 70% aan het hiermee eens te zijn. Tijdens de tweede stemming loopt dit percentage op naar 71%.

- 3) De rechter heeft oog voor en biedt ruimte aan andere wegen dan (alleen) zijn uitspraak. Zijn primaire taak is echter juridische geschillen te beslechten.

Toelichting

Geschillen kennen vele betrokken belangen. Sommige van die belangen komen tijdens de rechterlijke procedure duidelijk over het voetlicht, andere liggen meer op de achtergrond. Een goede rechter verdiept zich vanuit het streven naar maatschappelijk effectieve rechtspraak ook in die achterliggende belangen bij een geschil, omdat juist deze erop kunnen wijzen dat een rechterlijke uitspraak slechts een deel van de oplossing is of contraproductief kan uitwerken. Tegelijkertijd dient de rechter rolvast te blijven: zijn primaire taak is juridische geschillen te beslechten.

Stemming

Deze stelling wordt door een overgrote meerderheid onderschreven: 86% stemt tijdens de eerste stemming in met deze stelling. Tijdens de tweede stemming stemt 88% voor de stelling.

- 4) De rechter bevordert maatwerk door differentiatie van (mensen en) zaken en door het voeren van regie op de procedure en op de inhoud. Hij houdt daarbij rekening met de inbreng van partijen/procesdeelnemers.

Toelichting

Iedere zaak verdient een bij de ernst, aard, omvang en complexiteit van de zaak passende behandeling.

De rechter bevordert dat door differentiatie (bijvoorbeeld tussen standaardzaken enerzijds en verschillende trajecten op basis van ernst, aard enz. anderzijds) en door – waar dat zinvol is – regie per zaak. De rechter vraagt zich steeds af of de behandeling passend is, luistert daarom trent naar partijen/procesdeelnemers en neemt – slagvaardig – daarop gerichte beslissingen. Hij heeft oog ervoor dat ook andere wegen dan zijn beslissing,² zoals mediation, tot een oplossing kunnen leiden en legt in voorkomende gevallen die andere wegen ook aan partijen/procesdeelnemers voor. Deze taak valt onder het rechterlijk domein. Delegatie is mogelijk, bijvoorbeeld op het punt van regie, maar de rechter blijft verantwoordelijk. Deze aanpak bevordert de efficiëntie, de effectiviteit en de procedurele rechtvaardigheid.

Stemming

Deze stelling wordt door een overgrote meerderheid onderschreven: 77% geeft tijdens de eerste stemming aan het eens te zijn met deze stelling en 82% tijdens de tweede stemming.

De volgende deelstellingen zijn plenair niet in stemming gebracht.

Noten

1. Deze term wordt gemakshalve gebruikt voor alle drie de rechtsgebieden.

2. Of naast zijn beslissing, zoals in het strafrecht waar een succesvolle mediation niet steeds in plaats van het rechterlijk oordeel komt. De uitkomst van de mediation moet dan bij dat oordeel worden betrokken.

Deelstellingen behorend bij het bestuursrechtelijk preadvies

- 1) Een gerecht beschikt (in 2020) over een ADR/ODR-track, rechters met mediationvaardigheden en (gerechts)mediators.

Toelichting

Geschillen die aan de bestuursrechter worden voorgelegd en die zich daarvoor lenen, verdienen een behandeling waarbij optimaal

gebruik wordt gemaakt van de aanwezige kennis over conflictoplossing. Dat vergt de inrichting van een maatwerktraject gericht op alternatieve geschilbeslechting (ADR/ODR-track), de inzet van rechters met mediationvaardigheden en de mogelijkheid om naast rechters mediators in te zetten (intern, als deskundige of extern).

- 2) De rechtspraak bevordert de inzet van Artificiële Intelligentie bij de rechtspleging; Artificiële Intelligentie wordt ingezet bij zaakdifferentiatie en regie, maar ook bij de voorbereiding van de zitting en de beslissing.

Toelichting

De toekomst is aan het digitaal pro-

cederen bij de bestuursrechter. Het betekent niet alleen dat kan worden gecommuniceerd via een portaal en dat met behulp van de techniek adequate informatie aan partijen wordt verstrekt over de stand van de procedure. De meest ingrijpende vernieuwing kan komen van de inzet van expertsystemen, van Artificiële Intelligentie en Big Data ter ondersteuning van zowel de logistieke als inhoudelijke aspecten van het rech-

terlijke handwerk. De meerwaarde die het gebruik daarvan kan hebben eist een actieve in plaats van een afwachterende opstelling.

- 3) De toegang tot de bestuursrechter staat onder druk; zijn bevoegdheid moet worden uitgebreid.

Toelichting

De komende veranderingen kunnen alleen worden benut ten bate van

snelle, op maat gesneden en effectievere geschilbeslechting als de toegang tot de bestuursrechter is gewaarborgd. Dat spreekt niet vanzelf, nu de voor burgers essentiële overheidshandelingen niet altijd meer besluiten zijn, waartegen beroep bij de bestuursrechter mogelijk is. Om de toegang te waarborgen moet de bevoegdheid van de bestuursrechter worden uitgebreid.

Deelstellingen behorend bij het civielrechtelijke preadvies

- 1) Wij nemen geen afscheid van de klassieke *procedure*, wel van de klassieke rechter. De belofte van de daarvoor in de plaats tredende moderne *rechter* moet worden waargemaakt.

Toelichting

De klassieke *rechter* is passief, hij kijkt naar rechts, hij kijkt naar links en stelt weinig of geen vragen. Regie en maatwerk, de vergrote aandacht voor mediation en door de rechter toe te passen mediatie technieken, de ook overigens actievere rechter alsmede de nieuwe procesvormen die dicht bij de burger staan, vormen alle een versterking van de civiele rechtspraak. De actieve rechter is tevoorschijn getreden, hij kijkt nog steeds naar links en naar rechts, maar hij stelt vragen en regisseert: hij *leidt* de procedure. Met deze moderne rechter wordt of is tot op zekere hoogte zelfs al afscheid genomen van die klassieke *rechter*.

Het is van groot belang dat de daarin besloten belofte – anders dan in het verleden, bij de invoering van de comparitie na antwoord – wordt waargemaakt: de moderne rechter moet de kans krijgen zijn nieuwe taken daadwerkelijk uit te voeren en inhoud te geven. Daarvoor zijn materiële en immateriële investeringen een *must*. Materieel door ruimte op de begroting en immaterieel doordat de rechtspraak in al haar geledingen investeert in aandacht, opleiding en enthousiasme voor die nieuwe taken. Het is niet te verteren indien het – weer – een fiasco wordt. En er is nog meer ruimte voor versterking en verbetering. Bijvoorbeeld

door onderzoek naar verdere mogelijkheden van digitalisering binnen de rechtspraak. KEI is nog maar een begin. Maar vooral door het toegankelijker maken van de civiele procedure door het slechten van drempels in plaats van het opwerpen ervan! (Vgl. preadvies § 4.4, 4.5 en 4.13.2)

- 2) Mediation is niet 'beter' dan rechtspraak. Rechtspraak is niet 'beter' dan mediation. Zij zijn wel 'anders'. De overheid heeft geen voorkeur voor de een boven de ander. Niettemin is bevordering van mediation door meer bekendheid op haar plaats.

Toelichting

Mediation is niet 'beter' dan rechtspraak en evenmin is rechtspraak 'beter' dan mediation. Zij hebben elk hun eigen betekenis. Mediation geniet echter onvoldoende bekendheid. Het is van belang, dat conflicten bij betrokkenen niet alleen de reflex oproepen om een advocaat in te schakelen maar evenzeer om te bezien of het conflict op andere wijze kan worden opgelost, bijvoorbeeld door middel van mediation. De overheid heeft hier een voorlichtende taak. Het ligt daarnaast op de weg van de rechter om partijen in de individuele zaak op de mogelijkheid te wijzen (zie de algemene stelling 2). Er ligt hier voorts ook een taak voor de advocatuur: de advocaat dient bij zijn advisering aandacht te besteden aan de mogelijkheden van een minnelijke regeling en het nut dat mediation daarbij kan bewijzen. De advocaat die dat nalaat, schiet tekort. Het is voorts aan de mediators en hun

organisaties om zich meer uitdagend enthousiast op de markt te presenteren. (Vgl. preadvies § 5.6)

- 3) Court is a face.

Toelichting

'Court is a place' waar partijen naar toegaan en door de rechter gezien en gehoord worden.¹ Niettegenstaande alle digitale ontwikkelingen, onder KEI en ook anderszins, is een virtuele zitting nog ver weg. Onverminderd wordt ingezet op de mondelinge behandeling ten overstaan van de rechter. Wij ondersteunen dit. Het idee van '*court as a place*' wordt verder versterkt door het letterlijk in huis halen van piketmediators in de familiekamer die in het gebouw klaar zitten om partijen tijdens een schorsing van de zitting over de voorlopige voorzieningen te ontvangen. De rechter is in deze initiatieven niet alleen een plaats, maar ook een vast gezicht. Vrij naar Susskind: *court is a face*. Eén en dezelfde rechter wordt aan een gezin gekoppeld en ziet en hoort partijen persoonlijk. Ook na aanhouding van een zaak en in eventuele andere (vervolg)procedures blijft de rechter dezelfde. Een dergelijke menselijke maat-benadering is juist in familiezaken passend en effectief. Belangrijke achterliggende gedachte is dat deze rechter het gezin goed kent en zo beter zicht heeft op 'de verwevenheid van de totale problematiek en van de positie van de kinderen daarin' en in staat is tot 'diagnose van het (eventueel onderliggende) conflict en het leveren van maatwerk voor deze ouders en deze kinderen.' (Vgl. preadvies § 4.13.2)

- 4) Voor menig burger is de civiele rechter inderdaad 'geen redelijk alternatief'. Dat is niet 'zorgelijk', maar onaanvaardbaar. De politiek dient de belangrijkste oorzaak, de hoge kosten, aan te pakken. Initiatieven als de Burenrechter en de Spreekuurrechter verdienen navolging, algemene toepasbaarheid én een betere infrastructuur.

Toelichting

'Voor de gewone burger is de civiele rechter geen redelijk alternatief. Dat is zorgelijk', aldus Bakker, de voorzit-

ter van de Raad voor de rechtspraak (RvdR) in zijn NJB-blog over maatschappelijke effectieve rechtspraak in 2016. Als oorzaken wijst hij de kosten, de duur en de complexiteit van de procedure alsmede de onzekerheid over de uitkomst aan. Dat is allemaal juist, al gaat het bij complexiteit toch in de eerste plaats om het *materiële* recht. Hoofdoorzaak vormen de hoge kosten. Weliswaar zijn voor de gewone burger eenvoudige en snelle procedures, die hij zelf (vlak bij zijn woonplaats) kan voeren, zoals de Burenrechter en de Spreek-

uurrechter, in opmars. Maar het lijkt erop dat de tegengestelde krachten – verhoging griffierechten, beperking toevoegingstelsel, ook de civiele rechtspraak is 'ultimum remedium', – sterker zijn. Dergelijke initiatieven verdienen echter navolging en algemene toepasbaarheid. Zonder een behoorlijke infrastructuur zijn zij tot mislukken gedoemd. (Vgl. preadvies § 1.1 en 7.2.2).

Noten

1. R. Susskind, *Tomorrow's Lawyers. An Introduction to Your Future*, Oxford: Oxford University Press 2013, p. 99.

Deelstellingen behorend bij het strafrechtelijk preadvies

- 1) Het recht op een eerlijk proces (art. 6 EVRM) is ook van toepassing op de buitengerechtelijke afdoening van strafzaken.

Toelichting

Het recht op een eerlijk proces ex art. 6 EVRM is primair geschreven met de klassieke rechterlijke procedure ten overstaan van de rechter in gedachte, maar dat betekent niet dat het recht op een eerlijk proces in zijn geheel geen rol zou spelen in de context van buitengerechtelijke afdoening. Ook buitengerechtelijke vormen van afdoening kwalificeren immers als *criminal charge* in de zin van art. 6 EVRM. Tegelijkertijd zijn uit de aard der zaak niet alle aanspraken uit art. 6 EVRM in volle omvang van toepassing. Het recht op een eerlijk proces is daarom in gemodificeerde vorm van toepassing op buitengerechtelijke trajecten. In ieder geval de algemene notie van eerlijkheid en het recht op participatie bij de buitengerechtelijke afdoening behoren tot deze gemodificeerde vorm van het recht op een eerlijk proces. (Vgl. preadvies § 8)

- 2) Het uitvaardigen van strafbeschikkingen dient met nadere processuele waarborgen te worden omkleed, te beginnen met een versterking van het recht op rechtsbijstand en een uitbreiding van de hoorplicht.

Toelichting

Strafbeschikkingen kunnen eenzijdig

door de officier van justitie worden uitgevaardigd. Het voorafgaand horen van de verdachte over de voorgenomen strafbeschikking is enkel vereist in de door art. 257c Sv beschreven gevallen waarin de strafbeschikking sancties behelst die enkel met medewerking van de verdachte kunnen worden geëxecuteerd of wanneer de strafbeschikking betalingsverplichtingen van meer dan € 2.000 met zich brengt. Voorts bestaat alleen in die gevallen een wettelijk recht op rechtsbijstand in de fase van de afdoeningsbeslissing. In het licht van het recht op een eerlijk proces en het daaruit voortvloeiende recht voor de verdachte actief te participeren is niet goed verdedigbaar dat de verdachte in andere gevallen niet (zonder meer) in de gelegenheid wordt gesteld zijn standpunt omtrent de voorgenomen wijze van afdoening over het voetlicht te brengen en zich in dat verband te laten bijstaan door een raadsman die invloed kan uitoefenen op de uiteindelijke afdoeningsbeslissing. Bovendien heeft het horen van de verdachte over de voorgenomen wijze van afdoening en/of effectieve rechtsbijstand in de fase van de afdoeningsbeslissing ook buiten de huidige gevallen van art. 257c Sv intrinsieke waarde, nu dit de kwaliteit van de afdoening kan verhogen. (Vgl. preadvies § 7.3.2)

- 3) De rechter moet voorwaardelijk kunnen seponeren ter bevordering van herstelbemiddeling.

Toelichting

Bezien vanuit de subsidiariteitsgedachte en de eerder opgedane positieve ervaringen met vormen van herstelbemiddeling dient de strafrechtspeling meer dan tot op heden het geval is geweest gebruik te maken van vormen van herstelbemiddeling. Dit kan, maar behoeft geenszins een vervanging van justitiële afdoening te betekenen. De officier van justitie beschikt in de context van zijn vervolgingsmonopolie en het opportuniteitsbeginsel ook nu al over een passend kader om het gebruik van vormen herstelbemiddeling te bevorderen. Voor de rechter is dat in mindere mate het geval, gegeven het feit dat hij is gebonden aan de eerdere vervolgingsbeslissing van het Openbaar Ministerie. Dit maakt dat hij in gevallen waarin hij voorafgaand of tijdens het onderzoek ter terechtzitting vermoedt of bemerkt dat herstelbemiddeling mogelijk kansrijk zou kunnen zijn, weinig mogelijkheden heeft dit in gang te zetten. In die gevallen zou een rechterlijk voorwaardelijk sepot (onder opgave van redenen) teneinde alsnog een traject van herstelbemiddeling te beproeven, soelaas kunnen bieden. Dit 'terugschakelen' zou ook gerealiseerd kunnen worden door invoering van de mogelijkheid tot het teruggeven van de zaak aan de officier van justitie, opdat hij zijn vervolgingsbeslissing kan heroverwegen in het licht van de nieuw gebleken omstandigheden. (Vgl. preadvies § 7.4.1 en 7.4.2)